

IZETBEGOVIĆEVO PROMIŠLJANJE O MATERINSTVU I ODGOJNOJ ULOZI MAJKE

Safija MALKIĆ

Sažetak

Ovaj rad je osvrtno na tekst Alije Izetbegovića *Muslimanka – žena i majka (prilog proučavanju tzv. ženskog pitanja u islamu)* koji pruža i nudi specifičnu retrospekciju geneze odnosa zaposlena žena – majka, odnosno majka – zaposlena žena. S obzirom na to da je Izetbegović svojim tekstom, koji je nastao krajem sedme decenije prošlog stoljeća, želio ukazati na potisnuti značaj majčine odgojne uloge i nanovo afirmirati njezin status i ulogu odgajateljice tako je i naš osvrtno na njegov tekst, naša analiza, danas, nastala iz istog razloga i zbog iste namjere: alarmirati majke i sve one koji trebaju raditi i *bdjeti* na unapređenju roditeljstva, odnosno materinstva da Izetbegovićeva promišljanja prihvate kao podstrek i stimulans za aktivitet i angažiranost u afirmaciji i promociji odgojne uloge majke zbog njezine neprocjenjive važnosti.

Ključne riječi: Alija Izetbegović, žena, majka, materinstvo, ravnopravnost spolova, obrazovanje majke, angažman majke, odgojna uloga majke.

Zaokupljeni razmišljanjem o bosanskohercegovačkoj muslimanskoj porodici, o problemima i izazovima kojima je danas izložena i savjetima koji joj dolaze kako od strane onih koji su kompetentni da o tome nešto kažu, tako i od onih manje kvalificiranih a koji nerijetko nadglasaju ove prve, pojavila se ideja da „zavirimo“ u tekstove naših alima, etičara, pedagoga koji su se bavili ovim pitanjem te iz njihovog iskustva, mišljenja i sugestija nešto naučimo i dobijemo smjernice za naše dalje opservacije o ovoj temi. Polazeći od činjenice da je žena primarno zadužena za stanje i prilike u porodici, da joj je kao majci povjeren odgoj djece te tako i obaveza da se uhvati ukoštac sa svim problemima kako bi valjano odgovorila svojim zadacima željeli smo istražiti, odnosno izdvojiti mišljenja autora izrečena o majci i njezinoj odgojnoj ulozi u muslimanskoj porodici. Odredivši zadatak da istražimo tekstove bosanskohercegovačkih autora koji su tretirali položaj i ulogu majke odgajateljice, a koji su objavljeni u glasilima Islamske zajednice u drugoj polovini 20. stoljeća¹, izdvojili smo radove koji direktno govore o majci i njezinoj odgojnoj ulozi a jedan od tih radova, prema našem mišljenju, zaslužuje da mu se posveti posebnog prostora, danas. Tekst *Muslimanka – žena i majka (prilog proučavanju tzv. ženskog pitanja u islamu)* autora potpisanog inicijalima L. S. B., tj. Alije Izetbegovića²,

1 Istražili smo tekstove bosanskohercegovačkih autora (teologa, etičara, pedagoga, doktora/liječnika, pravnika), objavljene u glasilima Islamske zajednice koja su u kontinuitetu izlazila u drugoj polovini 20. stoljeća (1951-2000), a to su *Takvim* i *Glasnik*, kao i tekstove objavljene u *Islamskoj misli* čiji je prvi broj izašao u decembru 1978. godine, a u maju 1992. godine, usljed ratnih dejtava u Bosni i Hercegovini, došlo je do prekida izlaženja ovog časopisa.

2 Alija Izetbegović je potpisivao svoje tekstove inicijalima L.S.B., što su početna slova imena njegovedjece Lejle, Sabine i Bakira. Alija Izetbegović (1925–2003) rođen je u Bosanskom Šamcu. Kada je imao dvije godine, njegova se porodica preselila u Sarajevo gdje je kasnije pohađao Prvu mušku gimnaziju i maturirao 1943. godine. Organizaciji “Mladi muslimani” priključio se za vrijeme Drugog svjetskog rata, a na odsluženju vojnog roka FNRJ, kao člana ove organizacije, vojni sud ga osuđuje na tri godine zatvora, od 1946. do 1949. godine. Po izlasku iz zatvora deset narednih godina radio je na građevinskim gradilištima, a slobodno vrijeme koristio je za proširenje svoga formalnog obrazovanja. Najprije je studirao agronomiju, onda se na trećoj godini prebacio na studij prava i diplomirao u roku od dvije godine, 1956. godine. Tekst *Islamske deklaracije (rasprava o politici i islamu)* objelodanio je 1970. godine, koja će izazvati živo interesiranje tek nakon “Sarajevskog procesa” 1983. godine, kada je Izetbegović drugi put osuđen za tzv. islamski fundamentalizam. Knjiga *Islam između Istoka i Zapada* objavljena je 1984. godine kada je Izetbegović

zavređuje naš osvrt, našu svojevrsnu analizu jer diskutira o bitnim odrednicama vezanim za ulogu i položaj majke, potom o teškoćama i izazovima koje ova uloga nosi što nas, kao i tada Izetbegovića, neprestano i iznova zaokuplja. Iako je od nastanka ovog teksta prošlo četiri i po decenije, Izetbegovićeve promišljanja, odnosno ideje i sugestije nisu izgubile na aktuelnosti.

U uvodnom dijelu teksta Izetbegović naglašava da “nismo zadovoljni likom, stanjem i položajem žene u islamskoj porodici i društvu, ali ne zato što on nije evropski, nego zato što on nije dovoljno islamski”.³ Među bitnim tačkama koje određuju stav islama o tzv. “ženskom pitanju” Izetbegović akcenat stavlja na ulogu žene kao majke, jer je “prva i glavna funkcija žene materinstvo, a njen javni život i rad van porodice preporučljivi su samo ako i ukoliko ne idu na štetu ove njene osnovne funkcije”.⁴

Polazeći od činjenice da žene nisu ni više ni manje vrijedne od muškaraca, nego da su jednostavno drugačije od muškaraca, primijetno je da Izetbegović rasprave o ravnopravnosti, superiornosti ili inferiornosti spolova smatra gotovo apsurdnim, zato što je “žena simbol plodnosti, rađanja, beskrajne smjene generacija. Žena je neposredni akter, a muškarac je tu samo zbunjeni posmatrač ili jedva nešto malo više od toga. Tu ne stoji žena prema muškarcu,

već bio na “odsluženju” četrnaestogodišnje kazne, koja je smanjena na devet godina, a na kraju, Izetbegović je odležao pet godina i osam mjeseci. Godine 1990. Izetbegović s nekoliko entizijasta osniva Stranku demokratske akcije (SDA). Nakon prvih višepartijskih skupštinskih izbora u Bosni i Hercegovini 1990. godine izabran je za predsjednika Republike BiH kao predstavnik SDA iz reda bošnjačkog naroda. Kao predsjednik R BiH proglasio je, nakon referenduma o nezavisnosti 1992. godine, nezavisnost Bosne i Hercegovine. Tokom agresije na Bosnu i Hercegovinu odigrao je izuzetno važnu ulogu u očuvanju njezina suvereniteta i integriteta. Nakon prvih poslijeratnih višestranačkih izbora 1996. godine izabran je za člana, a potom i za predsjedavajućeg Predsjedništva BiH. Nakon deset godina obavljanja funkcije člana Predsjedništva BiH, iz zdravstvenih razloga, 2000. godine, podnio je ostavku na to mjesto. Dobitnik je niza priznanja i nagrada, autor je većeg broja publicističkih radova i studija, djela su mu prevedena na nekoliko jezika i objavljivana u više zemalja. Umro je 19. oktobra 2003. godine i pokopan je na šehidskom mezarju Kovači u Sarajevu. Vidi šire: Zehrudin Isaković, *Biografija Alije Izetbegovića* u djelu *Alija Izetbegović – dostojanstvo ljudskog izbora*, “OKO”, Sarajevo, 2005, str. 301-355.

3 L.S.B. (Alija Izetbegović), *Muslimanka – žena i majka* (prilog proučavanju tzv. ženskog pitanja u islamu), *Almanah s prilogom Takvima* za 1968, Izvršni odbor Udruženja ilmije u NR BiH, Sarajevo, str. 30.

4 Ibid, str. 31.

nego majka prema ocu svoje djece. Sve je tu onako kako treba i mora da bude, dato samom prirodom stvari. U ovom prvobitnom odnosu pitanje ravnopravnosti polova nema svoga smisla i smiješno ga je postavljati.⁵ Ovakvo mišljenje, izneseno prije više od četiri decenije, doima se da će i danas oduševiti čak i najvisprenije zagovaračice gender ravnopravnosti i zanesene feministkinje.⁶ Spomenutom Izetbegovićevom mišljenju inklinira stav Ahmeda Huršida koji smatra da različitost uloga muškaraca i žena u djelovanju ne podrazumijeva različitost u njihovu osnovnom položaju kao ljudskih bića, jer su ruža i jasmín, narcis i tulipan različiti, ali reći da su oni nejednaki jednostavno je negiranje glavne stvari: da su oni cvijeće. Inžinjeri, doktori, pjesnici i umjetnici imaju različite uloge, ali pitanje njihove nejednakosti uopće se ne postavlja u društvu. Različitost uloga ne podrazumijeva da su jedni superiorni, a drugi inferiorni. Čovjek ima određenu ulogu i u društvu, a i u porodici, ali njegova uloga u porodici nije glavna. Ovdje on ima drugorazrednu ulogu u odnosu na ženu. Isto tako žena ima određenu ulogu u društvu i u njenoj ekonomskoj strukturi pored svoje glavne uloge u porodici, ali ta njena uloga u odnosu na onu u porodici je drugorazredna.⁷

Onima koji su pod dojmom da u islamu postoji tzv. žensko pitanje, Izetbegović nudi odgovor, odnosno rješenje toga pitanja i kaže da se ono zove "majka. Onima koji se u ime emancipacije i ravnopravnosti žene ne slažu sa ovim rješenjem, treba odgovoriti: nije islam unizio ženu, nego ste vi unizili majku. Uostalom, zakon majčinstva kao vrhunskog i prvenstvenog opredjeljenja žene postavila je sama priroda prije svakog ljudskog zakona, pa i islama. Sam poziv majke nije, dakle, unižen. Naprotiv, on je svet i uzvišen, a ljudi su ga unizili."⁸

Autor potom navodi primjere, apsurdne primjere iz kojih je uočljivo minimiziranje položaja i uloge majke, a jedan takav je da žena koja

služi u kafani za svoj rad može ostvariti penziju, a žena koja je podigla troje, četvero i više djece ne može iz samog tog fakta izvoditi nikakva prava. Napomenut ćemo da i danas od spomenutog i sličnih diskrapantnih primjera i činjenica nismo odmakli ni pedlja. U sredstvima javnog informiranja saznajemo da se tek sporadično iniciraju unapređenja i reguliranje statusa majki s troje ili više djece.

Kada je riječ o poštovanju prema majkama, Izetbegović, vraćajući se u prošlost, u tekstu navodi da se nekada rimski plemić klanjao prolazeći pored trudne žene iz naroda, iskazujući tako svoje poštovanje prema budućoj majci, a u statistikama 20. stoljeća majka se vodi kao "lice koje ne radi", dakle, svrstana je s ostalim "neradnim elementima".⁹

Pažnju i pozornost privlači i činjenica da postoje škole za krojačice, cvjećarke, balerine, pa čak i manekenke, ali da ne postoji škola za majke, isto kao što ne postoji i za nekvalificirane radnike. Autor je svoju ideju ili prijedlog za "uvođenjem predmeta 'materinstvo' za djevojke (ili pod nekim drugim pogodnim nazivom) bar u školama za opšte obrazovanje", popratio ironično obojenom konstatacijom, jer bi takva inicijativa "odmah bila okarakterisana kao otvorena povreda načela ravnopravnosti polova u školstvu".¹⁰ Izetbegovićevo nezadovoljstvo statusom majki u društvu, kao i njegovu nevjericu da relevantne osobe ili institucije ne zaokuplja ovaj problem, ilustrira sljedeći iskaz: "Može se slobodno reći da je majčinstvo u novom vijeku društveno nepriznato, ono je 'privatna stvar' neposredno zainteresovanih lica. Zabluda i grijeh je očigledan", autor je izričit, "svi to uočavaju i vide, ali sve se nastavlja kao da to niko ne vidi".¹¹ Do ovakve situacije doveli su ekonomski interesi savremenog društva i još više duh industrijske civilizacije. Iako su ženama govorili da ne treba da budu majke i dadiljaju djecu, nego treba da budu ljekari, novinari, poslovne žene, članice predstavničkih tijela, najveći dio uposlenih žena završio je kao jeftina radna snaga i kao dodatak mašini na kojoj po 7-8 sati dnevno ponavljaju iste jednostavne pokrete i iz dana u dan obavljaju svoj bezlični posao. S druge strane, Izetbegović ženinu ulogu u porodici glorificira i multiplicira i veli da "žena u svom domu, pored toga što je majka, istovremeno je i supruga, a zatim je na

5 Ibid, str. 33-34.

6 Uporedi: Ahmad Leila, *Women and Gender in Islam*, Yale University Press, 1992; Margot Badran, *Feminists, Islam and Nation: Gender and the Making of Modern Egypt*, Princeton University Press, 1995; Svenka Savić, *Feministička teologija*, Futura Publikacija, Novi Sad, 2002.

7 Ahmed Huršid, *Porodični život u islamu* (preveo s engleskog Fadil Bukvić), Starješinstvo Islamske zajednice BiH, Hrvatske i Slovenije, Sarajevo, 1989, str. 23.

8 L.S.B. (Alija Izetbegović), *Muslimanka – žena i majka...*, op. cit., str. 34.

9 Ibid.

10 Ibid.

11 Ibid.

izvjestan način i bolničarka, kuharica, pedijatar, dijetetičar, higijeničar, pedagog, ekonomista kućnog budžeta, krojač, cvječar i dekorater, te je neki nazivaju ‘inžinjerom domaćinstva’.¹² Stoga je, po Izetbegoviću, neobjašnjivo kako su oni koji su propovijedali emancipaciju žene po svaku cijenu, uspjeli održati zabludu o tome da je rad domaćice (namjerno ne kažemo majke) manje kreativan i time više monoton od rada bilo koje radnice u tvornici, jer zaista su “mnogi povjerovali da je vaspitanje tuđe djece (u svojstvu nastavnika ili vaspitača) stvaralački, a vaspitanje svoje vlastite djece ponižavajući posao ili samo sporedni dio dosadnog i nepriznatog domaćičkog posla”.¹³ Na ovaj iskaz možemo nadovezati tvrdnju da islam ženin poziv materinstva smatra njezinom najplemenitijom zadaćom i osnovom za osobitu čast i dokazivanje. Ženine jedinstvene sposobnosti za razvoj života visoko su vrednovane u hadisima Muhammeda, a.s.¹⁴

“Majčina uloga je jedinstvena i žena je samo kao majka neoboriva i nezamjenjiva”¹⁵, akcentira autor. “Niko ko ruši ženu kao majku ne može doprinijeti njenom većem poštivanju i značaju, jer majčinsko pravo je ne samo neprikosnoveno, nego je i najstarije pravo za koje zna čovječanstvo.”¹⁶ Savršena sposobnost žene za ovaj neuporedivi poziv možda je čini nesposobnom za neke druge različite pozive zbog toga što poziv majke traži više srca, instinkta, bezuvjetne ljubavi, srčane upornosti koja prkosi smrti i svakom razboru, a što gotovo onemogućuje ženi da uspješno obavlja funkcije gdje su potrebni hladni obziri i računice ili činovničke i najamničke poslove vezane za rad s mrtvim predmetima. Bezličan rad suprotan je ženinoj prirodi. Stječemo utisak da Izetbegović, kojem je izuzetno jasna, prirodna, razumljiva i prihvatljiva u Kur’anu naznačena činjenica da su majčine emocije prema djetetu oslobođene svakih normi i pravila, želi i druge uključiti

12 Ibid, str. 35.

13 Ibid.

14 Murad Hofman, *Islam kao alternativa* (prevela s engleskog Behija Mulaosmanović-Durmišević), Bemust, Sarajevo, 1996, str. 174-175.

15 U djelu *Problemi islamskog preporoda; Islamska deklaracija* Alije Izetbegovića u kojem se, s određenim korekcijama, nalazi tekst *Muslimanka – žena i majka* (str. 36-48), rečenica koju smo citirali drugačije je formulirana, odnosno majčina uloga je snažnije poentirana, te je stoga i navodimo: “Samo kao majka, žena ima apsolutnu i nezamjenjivu vrijednost.”

16 L.S.B. (Alija Izetbegović), *Muslimanka – žena i majka...*, op. cit., str. 35.

da o tome promišljaju, ali ih prije toga upozorava i poziva na razbor: “Ne tražite od žene da bude sudija i svjedok. Njeno dijete i onaj koga ona voli nikada neće biti krivi. Ako Kur’an ovo uočava, on ne umanjuje vrijednost žene kao ličnosti, nego jednostavno vidi neke stvari koje mi ponekad ne vidimo.”¹⁷ U nastavku teksta autor se obraća majkama i od njih prije svega traži da same sebe poštuju, jer nije logično da žena koja je rodila dvoje, troje i više djece, podigla ih i odgojila, i sama ponekad na to gleda kao na nešto što je manje vrijedno od rada jedne inženjerke, veterinarke ili radnice na telefonskoj centrali. Ovo možemo razumjeti kao autorov blagi ukor majkama, odnosno poziv da i one, svojim osobnim stavom i ponašanjem, pokažu da su svjesne značaja svoje odgojne uloge. Iako stav društva djelomice nameće ovakvo uvjerenje kod njih, on majkama preporučuje da prihvate mišljenje ponosne žene što je spominje prof. Theodor Reik, poznati američki psihoanalitičar, u djelu *Emocionalne varijacije spolova*, koja kaže: “Mi rado priznajemo da su muškarci inteligentniji i da postižu mnoge stvari na raznim poljima. Ali nama, ženama, dato je nešto mnogo značajnije, bez nas bi se ugasilo čovječanstvo. Mi se staramo da ima djece na svijetu i da ima muškaraca i žena u budućim generacijama.”¹⁸ Zbog toga je za islam, odnosno promociju islamskih načela i principa, od nemjerljive važnosti to da ulogu majke, odgajateljice budućih generacija, obnaša svjesna, odgovorna, obrazovana muslimanka i vjernica, naravno, i sama lijepo i u duhu islamskih načela odgojena.

Razmatrajući položaj zaposlenih žena Izetbegović napominje da u poznatom odnosu zaposlena žena – posao – dijete niko ne prolazi bez štete, ali izgleda tako da djeca ipak prolaze najgore, jer ih povjeravaju onima koji ne rade za ljubav nego za plaću. “Dijete je ličnost samo za roditelja i u svom domu. U obdaništu za vaspitača – službenika ono je često samo stvar među stvarima. Jasle, obdaništa i domovi malo vaspitaju i podižu, oni se samo ‘brinu i čuvaju’ djecu, ostavljajući njihovu osjećajnu sferu zapuštenu i nerazvijenu.”¹⁹ Saglasni smo, naravno, s općeprihvaćenim mišljenjem da je majka, u prvom redu i po prirodi stvari, zadužena za razvoj i njegovanje emocionalne inteligencije i djetetova emotivnog izražaja koji će biti oskud-

17 Ibid.

18 Ibid, str. 36.

19 Ibid.

ni kod djeteta ako ono ove podražaje prima rijetko i neredovno zbog majčinog odsustva, te ćemo citirati Rousseauovu izjavu, koja je u sličnoj namjeri u tekstu i navedena, odnosno zbog naglaska na vraćanju majki njihovim dužnostima: “Hoćete li da svakoga povratite njegovim prvim dužnostima, počnite sa majkama. Iznenadit će vas promjene koje ćete izazvati. Iz ove prve izopačenosti javlja se svako zlo.” (J. J. Rousseau, *Emil*).²⁰ Sagledavajući situaciju u kojoj društvo nudi alternativu, odnosno pomoć zaposlenoj majci otvaranjem vrtića u kojima će toplinu djeci pružati odgajateljice, Izetbegović ipak želi naglasiti da “nikakvo društvo niti njegove bogato opremljene institucije ne mogu mladom stvorenju pružiti onu toplinu koju mu je priroda obezbijedila uz majku i u porodici”, a kao potvrdu ovog stava navodi zaključak američkog psihologa Rennea Spitzta o utjecaju porodice i roditeljske ljubavi na odgajanje i duh djece. Profesor Spitz je, promatrajući i poredeći djecu rođenu u zatvorima s djecom rođenom u luksuznim kućama punim komfora i posluge, došao do zaključka da djeca bogatih roditelja koji su uvijek zauzeti i nemaju vremena da se bave djecom, nego ih prepuštaju guvernantama i posluzi, nisu ništa naprednija od djece rođene u zatvorima, koja su ipak ostala uz svoje majke. Prema Izetbegovićevu mišljenju čak i današnji problemi omladine u suštini potječu od neriješenog položaja i nepriznate uloge majke i porodice u današnjem društvu, te on postavlja pitanje da li žena može ujediniti majčinski poziv s radom izvan domaćeg kruga. Razmatrajući tehničku stranu ovog pitanja nekoliko je činjenica: ljekari, psiholozi, pedagogi i sociolozi jednodušni su u zahtjevu da se majka ne odvaja od djeteta do navršene treće godine života jer je to period kada mu je ona neophodna i kada ona svoje obaveze ne može prenijeti na treće osobe; jedna žena treba roditi najmanje troje djece da bi se osigurao minimum rađanja – “prosta biološka reprodukcija društva”, a medicina tvrdi da je najpovoljnije da žena rađa između 20. i 30. godine života, te proizlazi da bi se po punoj zrelosti žene (20 godina) nastavio njezin tzv. materinski period koji isključuje svaki rad izvan porodice i koji u prosječnom slučaju traje 10 godina. Nakon ovih činjenica autor postavlja pitanje, koje zasigurno sebi postavlja veliki broj majki muslimanki, da li žena u 30-oj godini s troje djece od 3 do 10 godina treba započeti svoju karije-

ru izvan kuće. Autor potom odgovara da će “u većini slučajeva sama praksa dati prilično jasan i određen odgovor”.²¹ Smatramo da praksa, odnosno današnje stanje pokazuje da taj jasni i određeni odgovor nimalo ne ide u prilog majkama angažiranim u struci ili na nekom drugom radnom mjestu. Zbog svoje opterećenosti porodičnom anamnezom one nisu preporučljive kadar za upošljavanje u stalni radni odnos. Ako zbog nekih (srećnih) okolnosti ili zbog njihove stručnosti i kompetencije za pojedine oblasti i budu primljene na posao one moraju uložiti maksimum truda, dovitljivosti i umješnosti kako bi organizacijski, uz pomoć vrtića, nana ili teta ustrojile mogući model normalnog funkcioniranja porodice, odnosno njezinih najmlađih članova. I pored svega toga ženino izbivanje iz kuće zbog odlaska na posao zahtijeva po povratku kući “nadoknadu” propuštenih trenutaka s djecom i ekspeditivnost i efikasnost u obavljanju svih ostalih poslova u domaćinstvu.

Izetbegović svjestan stanja u kojem se privreda većine današnjih zemalja ne može zamisliti bez miliona ženskih ruku primjećuje da je upravo rad žena doprinio naglom razvoju i bogatstvu razvijenih zemalja koje strahovito mnogo rasipaju i troše na luksuz, reklame ili naoružanje, a da zbir ovih cifara znatno premašuje vrijednosti rada zaposlenih žena u privredi svih zemalja svijeta, te da bi štednja i razumnija struktura proizvodnje pružila određene izgleda za rješenje pitanja jeftine ženske radne snage. Kako se iz prezentiranih činjenica ne bi shvatilo da se žena treba potpuno deangažirati u javnom životu i savremenoj privredi autor naglašava da “u islamskim izvorima nema odredaba koje bi neposredno zabranjivale rad žene i njenu aktivnost van porodice”²², što potvrđuje činjenica da žena ima pravo slobodno i samostalno raspolagati imovinom koju je naslijedila ili stekla u braku, a to je jasna indikacija prava žene na samostalno privređivanje. Izetbegović ističe da se “zapošljavanje žene u nekim slučajevima nameće kao neophodnost ili kao veoma opravdano:

- žena nema muža, pa je hranitelj svoje djece ili roditelja,
- žena nema djece, ili je djecu već podigla i osposobila za život, pa svoje vrijeme može ispuniti korisnim radom van kuće,

²¹ Ibid, str. 36-37.

²² Ibid, str. 38.

²⁰ Ibid.

- za poslove za koje su po prirodi žene sposobnije i prikladnije,
- u slučajevima rata i uopće izvanrednih prilika²³

Nakon argumenata za i protiv angažmana majke iznesenih kao rezultat njegove objektivne analize tog problema u savremenom društvu i s namjerom, odnosno preporukom njezina uključenja u moderne tokove na principima uvažavanja i ravnopravnosti, Izetbegović svoje islamsko modernističko promišljanje zaključuje akcentiranjem iznimnog značaja odgojne uloge majke, ponosite i obrazovane majke muslimanke, i kaže da “kakvo god bilo rješenje ovog pitanja u njegovim detaljima, islamska shvatanja traže da majčinski poziv i djeca ne budu žrtve. Da bi bilo sve više pobjeda a sve manje poraza, potrebno je da borbu svojim rukama, srcem i umom pomaže muslimanka, koja čini polovinu

23 Ibid.

islamskog svijeta, ona treba da rodi, podigne i nadahne novu generaciju i ulije joj vjeru u islam i budućnost. Ona će moći da uči i podiže ako i sama bude učena i uzdignuta²⁴. Dakle, s obzirom na to da je majčin poziv „svet i uzvišen“, kako je već naglasio Izetbegović, a da su ljudi ti koji su ga „unizili“, iz citiranog zaključka nazire se da autor majkama stavlja u obavezu da pozivu majke vrata dignitet i da same rade na afirmaciji ovog časnog poziva. Preferirajući lik majke odgajateljice, brižne, savjesne, požrtvovane, predane i odgovorne, Izetbegović kao da želi stimulirati majke da se više potrudu kako bi uspješno odgovorile povjerenoj im ulozi, te da nastoje, bez obzira na svoj angažman ili društvenu ulogu, svoje ukupno vrijeme vješto organizirati i rasporediti ga tako da ne zanemare ili u drugi plan potisnu svoju primarnu ulogu, ulogu majke odgajateljice. A sve zbog dobrobiti djeteta, odnosno budućih generacija.

24 Ibid, str. 41.

Summary الموجز

IZETBEGOVIĆ'S THOUGHT ABOUT MOTHERHOOD AND THE ROLE OF MOTHER IN UPBRINGING

Safija Malkić

This article is a short review of the text written by Alija Izetbegović titled the Muslim woman – the woman and the mother (Muslimanka – žena i majka, addition to the study of so called female issue in Islam) wherein he proposes a specific retrospective view of the origin of the relations a working woman – a mother, that is a mother – a working woman. As Izetbegović with his text, written by the end of the seventh decade of the last century, intended to point out to the neglected upbringing role of mother and re-establish her status and the role in this sense, thus our review of his text and our analysis today have the same intention: to call upon mothers, and all those who should work on improvement of parenthood, ie. motherhood, to accept the ideas of Izetbegović as inspiring and a motive to act in the direction of promoting the upbringing role of mother and its immense value and significance.

Key words: Alija Izetbegović, a woman, mother, motherhood, gender equality, education for mothers, upbringing role of a mother.

أفكار علي عزت بيغوفيتش حول الأمومة والدور التربوي للأم

صفية مالكيتش

يناقش هذا العمل المقال الذي كتبه علي عزت بيغوفيتش بعنوان "المرأة المسلمة – الزوجة والأم" الذي يقدم مراجعة خاصة لنشأة العلاقة بين المرأة العاملة والأم. وبين الأم والمرأة العاملة. لقد أراد عزت بيغوفيتش في مقاله الذي كتبه في أواخر سبعينات القرن الماضي. الإشارة إلى أهمية الدور التربوي المهمش للأم. وإحياء دورها التربوي من جديد. لذا فإن مناقشتنا وتحليلنا اليوم لهذا المقال يرجعان إلى نفس السبب وذات الغرض: تحذير الأمهات وكافة الجهات التي ينبغي لها أن تعمل على تطوير دور الأبوين والسهرة عليه، وخاصة دور الأم. وتحفيزهم على تبني أفكار علي عزت بيغوفيتش لتكون المحفز والدافع إلى النشاط والعمل الدؤوب على تعزيز دور الأم التربوي لما له من أهمية بالغة وقيمة عظيمة.

الكلمات الرئيسية: علي عزت بيغوفيتش. المرأة. الأمومة. المساواة بين الجنسين. تعليم الأم. عمل الأم. الدور التربوي للأم.